

Yerel Seçilmişlerin Bürokrasi–Siyaset İlişkisine Bakışı: Şanlıurfa Örneği*

The Perspective of Local Selecteds about Bureaucracy-Politics Relation: Şanlıurfa Example

Abdullah ÇELİK

Prof.Dr., Harran Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi
abdullahcelik99@yahoo.com

Makale Başvuru Tarihi: 24.02.2018

Makale Kabul Tarihi: 26.04.2018

İsmail MARDİNLİ

Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
ismailmardinli63@gmail.com

* Bu çalışma Prof. Dr. Abdullah ÇELİK danışmanlığında HRÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan “Türkiye’de Bürokrasi - Siyaset İlişkisi ve Yerel Seçilmişler: Şanlıurfa Örneği” isimli yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

ÖZET

Anahtar

Kelimeler:

Bürokrasi

Siyaset

Yerel Siyaset ve
Yerel Seçilmişler

Bürokrasi ve siyaset ilişkisi topluma hizmet gibi aynı amaç doğrultusunda, aynı değer ve araçlarla, uyumlu çalışma esasına göre şekillenmiştir. Siyasi iktidar ülke yönetimine ilişkin kararları siyasi bir süreçte alır ve alınan bu kararları ilgili bürokrasi tarafından uygulamaya koyar. Bu çalışmanın konusu, bürokrasi ve siyaset kavramlarının genel gelişimi ile Tanzimat döneminden başlayarak Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar geçen süre içerisinde kamu yönetimi disiplini açısından Türk kamu yönetiminde bürokrasi ve siyaset arasında nasıl bir ilişki olduğu, birbirlerini nasıl etkiledikleri, uyumlu çalışma ve çatışma süreçlerini detaylarıyla incelemektir. Ayrıca yerel siyasetin aktörleri olan yerel seçilmişlerin, bürokrasi ve siyaset arasındaki bu ilişkiyi nasıl değerlendirdiklerini öğrenmektir. Yerel seçilmişlerin, bürokrasi ve siyaset arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdiklerini öğrenebilmek için, Şanlıurfa merkezdeki yerel seçilmişler ile (belediye meclis üyeleri ve muhtarlar) anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda, bürokrasi ve siyaset arasındaki ilişkinin uzlaşmaya dayalı olduğu ve başarılı bir yönetim için uyum içinde çalışmanın önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, siyasetin bürokrasiye gereğinden fazla müdahalesinin bürokraside siyasallaşmaya yol açtığı ve bürokratların kendilerini siyasilere yakın tutmaya çalıştıkları görülmüştür.

ABSTRACT

Keywords:

Bureaucracy

Politics

Local Politics and
Local Selected Ones

The relation of Bureaucracy and Politics has taken a shape in accordance with the same target like serving to the public, with the same aims and values and coordination. Political power makes decisions of governing the country in a process of politics and carries them into effect through the related bureaucracy. The subject point of this study, by starting from the Tanzimat Period (regulation period) with the development of bureaucracy and politics, is to analyse what sort of relationship is existent between bureaucracy and politics in Turkish public administration in regard to public administration discipline since the proclamation of republic to present day, how they influence each other and is to analyze the process of their accordance of working and conflict in detail. Besides this, the subject point of this study is to learn how the local elected ones, as actors of local elections, evaluate the relation between bureaucracy and politics. In order to learn how the locally elected figures (aldermen of municipality and neighbourhood representatives) evaluate the relation between bureaucracy and politics a questionnaire study has been performed. In consequence of the study, it is concluded that the relation between bureaucracy and politics is built upon reconciliation and it is important to work in accordance for a successful governance. Also it is seen that excessive interference of politics into bureaucracy causes politicization in bureaucracy and bureaucrats have been trying to keep themselves close to politicians.

1. GİRİŞ

Modern devletlerde siyasi iktidarın bir aracı olarak ortaya çıkan uzmanlaşmış yönetsel yapılar ve demokratik geleneğin gelişmesi sonucunda, devletin yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının birbirinden ayrılması, gücün bir merkezde toplanması ve kötüye kullanılmasının önlenmesi fikri önemli bir hâl almıştır. Bu gelişmede bürokrasinin, siyasi iktidara bağlı bir yapıya dönüştürülmesi öngörülmüştür. Bunun neticesinde siyasi ve yönetsel roller belirlenmiş, bürokratlar, siyasilerin direktifleri doğrultusunda çalışmaya başlamışlardır.

Günümüzde bürokrasi ve siyaset genellikle iç içe geçmiş bir durum sergilemektedir. Genel olarak siyaset, siyasilerin hâkim olduğu sorumlulukların, hedeflerin ve kararların alındığı bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Bürokrasi ise, belirli birtakım görevleri bulunan, sorumlulukları olan memurların faaliyet alanıdır. Bürokrasi ve siyaset arasındaki ilişkiye bakıldığında, bunların bazen birbirini tamamlayan, bazen ters düşen, bazen de birinin diğerini etkisi altına aldığı bir ilişkiler ağı içerisinde olduğu görülür.

Türkiye'deki duruma bakıldığında, bu ilişkinin temeli Osmanlı dönemine kadar götürülebilir. Tanzimat Dönemi'nden başlayarak günümüze kadar bu ilişkinin devam ettiği görülmektedir. Günümüzde halen devam eden bu ilişkide kimi zaman siyaset bürokrasiyi, kimi zaman da bürokrasi siyaseti etkilemiştir. Bu ilişki bir güç sağlama mücadelesi halini almıştır. Bu mücadeleden bazen siyaset, bazen de bürokrasi galip çıkmıştır.

Bu çalışmada ilk önce bürokrasi, siyaset, yerel siyaset ve yerel seçilmişler kavramlarıyla bürokrasi-siyaset arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmaktadır. Daha sonra saha araştırması çerçevesinde yerel seçilmişlerin (belediye meclis üyeleri ve muhtarlar) bürokrasi-siyaset arasındaki ilişkiye nasıl baktıkları irdelenmektedir.

2. BÜROKRASİ

Bürokrasi, çeşitli tanımlamaları olan bir kavramdır. Bu tanımlamalar iki farklı yaklaşım ile ele alınabilir. İlk yaklaşım bürokrasi kavramını, yapısal özelliklerine göre tanımlarken; ikinci yaklaşım, bürokrasiyi davranışsal özelliklerine göre açıklamaya çalışır. Dolayısıyla bürokrasi kavramı bu iki yaklaşım çerçevesinde ele alınabilir. Çünkü bürokrasinin yapısal nitelikleri, onun davranışlarını ve hizmeti yerine getirme yöntemlerini büyük oranda etkiler. Bürokrasinin yapısal ve davranışsal niteliklerini oluşturan bu tanımlamalar “kırtasiyecilik ve verimsizlik”, “rasyonel örgüt biçimi”, “kamu yönetimi”, “memurlar tarafından yönetim” ve “büyük yapıli örgütler” şeklinde beş grupta toplanmaktadır (Eryılmaz, 2017: 252-255).

Kırtasiyecilik ve verimsizlik: Bu şekilde bürokrasi, verimsizlik, işlerin geç yerine getirilmesi, kurallara bağlılık, kırtasiyecilik, sorumluluk üstlenmeme, yönetimde kapalılık, yetki devri konusunda isteksiz yaklaşım gibi olumsuz eylemleri ifade eder.

Rasyonel örgüt biçimi: Bu tanımlama M. Weber tarafından ortaya atılmıştır. Weber'e göre bürokrasi, işbölümü, hiyerarşi, yazılı kurallar, işlemlerin ve faaliyetlerin dosyalanması, gayrişahsîlik ve resmi yapıdan meydana gelen rasyonel bir örgüt şeklindedir (Weber, 1987: 192-194).

Kamu yönetimi: Burada bürokrasi, devlet yönetiminde birtakım yönetsel hizmetleri yerine getirmek için gelişmiş iktidarlardan yönetilen ve farklı kamu kurumlarından meydana gelen örgütlerin tümüne verilen isimdir.

Memurlar tarafından yönetim: Bürokrasi, hâkimiyetin büyük oranda atama şekliyle görev başına gelen memurların inisiyatifinde olduğu yönetim şeklindedir.

Büyük yapıli örgütler: Bürokrasi, toplumda büyük çaplı örgütlerin gelişimini yansıtan bir ifadedir. Bu örgütler, sadece siyaset, yönetim, adalet ve askeri birimler ile sınırlı değildir, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin de bürokratikleşmesini kolaylaştıran birimlerdir.

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi bürokrasi, bir devlet yönetim sistemi değildir. Ancak bürokrasi, sürekliliğe sahip ve kendisine ait kuralları olan sadece devlet yapılanmalarında değil çeşitli örgütlerin yapılanmalarında da var olan bir yapıdır. Bürokrasi, insanlığın tarihsel seyrinin belirli bir aşamasında ve bazı gelişmeler ile ortaya çıkan özel bir yönetim ilişkisini ifade etmektedir. Bürokrasinin bu şekilde ortaya çıkmasında; kapitalizme dayanan bir ekonomik sistemin ortaya çıkması, şehirlerde oluşan kümeleşme ve bunun sonucunda ortaya çıkan rasyonelleşme, uzmanlaşma ve örgütlenme gibi yönetsel görevler önemli rol oynamışlar (Kalağan, 2010: 20).

3. SİYASET

Siyaset kavramının kökeni Arapça'ya dayanmaktadır. Arapça'da "siyasa" olarak kullanılmıştır. Bedevi toplumlarında hayvanların, özellikle at ve deve yetiştiriciliğinde ve eğitiminde "SWS" ya da "sasa" kökünden gelen "siyasa" kavramı kullanılmıştır. Daha sonra bu kavram "birisine bakmak", "birisini terbiye etmek ve yönetmek" anlamlarında kullanılmıştır. Son kullanma şekli olarak ise bu kavramın anlamı biraz daha genişletilerek kentlerin ve bireylerin idaresi ile bu alanda bulunan çeşitli ilişkiler için kullanılmıştır (Yılmaz vd., 2013: 268).

Siyaset, siyasi otorite ile ilgili örgütlerin ve bu örgütlerin oluşumunda etkin olan davranışların bilimi olarak tanımlanır. Böyle bir tanımlama, siyasetin bir yandan günümüzde hemen hemen tüm konuları kapsadığını gösterirken, diğer yandan belirli bir sınır getirdiğini gösterir. Siyaset, devlet işlerini düzene koyma ve bunları uygulama sanatıdır. Kamu yönetimi bağlamında siyaset, değerler, politikalar, araçlar, kararlar ve sorumluluk gibi konularla ilgilenen memurun görev alanı olarak tanımlanır. Başka bir deyişle kamu hizmetlerinin sunulmasında izlenen yol ve yöntemlerdir. Genel olarak siyaset, toplumun bütününe ilgilendiren ya da toplumu meydana getiren birimler arasındaki ilişkileri son aşamada meşru otoriteye dayanarak düzenleyen eylemler bütünüdür (Gökçe vd., 2002: 48-49).

Siyaset, tek bir insanı değil, insanları ilgilendiren bir alandır. Siyaset, bir tek "ben" in etrafında değil, "ben" ve "ötekiler" arasında cereyan eden bir faaliyettir. Buna, "siyaset bir ilişki" dir denir. Toplum bir ilişkiler ağı içerisinde kabul edilir ve siyaset bu ilişkiler ağı içerisinde kendine özgü özellikler taşıyan belirli birtakım ilişkileri içerir. Dolayısıyla siyasetin tanımı, bu toplumsal ilişkiler ağı içerisinde, siyasete özgü olanı ortaya koyan bir tanımlama olmalıdır. Siyaset, bir toplumda meşru otoriteye dayanmak suretiyle yapılan varlık ve değer dağıtma faaliyetidir. Ancak şu da unutulmamalıdır ki, bir toplumda her türden varlık ve değer dağıtımını, kendiliğinden siyaseti içermez. Bu işin meşru otoriteye dayanarak yapılıyor olması siyasetin kendine özgü yüzünü oluşturur (Oktay, 2014: 14-15).

Siyaset, olasılıklar içerisinde bir tercih yapma, seçim yapma ve her bir insanın kendisinin olasılık olma halidir. Siyaset, bir taraftan yana olmaktır. Tarafların olması ve kendi çıkarlarının gerçekleştirilmesi için belirlenmiş olan kurallar çerçevesinde mücadele edilmesidir. Dolayısıyla taraflar yoksa siyasette yoktur. Çünkü tek taraflı belirlenen ilkeler, kurallar ve ideolojiler siyasetin göstergesi değil despotizmin varlığına işarettir. Siyaset, çeşitli adalet düzenlemelerinin değerlendirildiği bir alandır. Başka bir deyişle tek bir düzenin olduğu ve dayatıldığı bir alan değildir. Çünkü siyasetin işlevi ancak bireylerin siyasi iktidar ilişkilerine katılmasıyla var olur. Birey ve bireysel önceliklerin hedeflendiği siyaset olgusunda, siyasi katılma, konsensüs ve kişisel menfaatler siyasi istikrarın vazgeçilmez meşruiyet değerleri olarak kabul edilir (Çetin, 2003: 33).

3.1. Yerel Siyaset

Yerel siyaset, siyaset bilimi ve yerel yönetim literatürü açısından önemli bir kavramdır. Yerel siyaset, siyasetin yerelde yapılmasıyla ilgilidir. Fakat bu sadece yerel yönetimler ve kurumlar/kuruluşlar ile sınırlı değildir. Bir siyasi etkinlik nerede ya da hangi düzeyde olursa olsun, eğer bu yerel boyutta yapılıyorsa orada yerel siyaset vardır. Yerel siyasette ulusal siyasetten farklı olarak yerel güç odakları ve yerel kaynakların kullanımı vardır.

Yerel siyaset, yerele ait olan özelliklerin siyasetin işleyiş sürecine farklı boyutlarda yaptığı etkiler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yerel siyaset, yerel sosyal yapılarının, coğrafi faktörlerin, yerel sosyo-ekonomik özelliklerin, çıkar gruplarının ve bunların etkinliklerinin siyasetin genel seyri üzerindeki etkilerini inceleyen bir kavramdır (Alkan ve Taş, 2007: 16).

Yerel siyaset, kent düzeyinde faaliyet gösteren kişi, kurum ve kuruluşların, kent ve kent halkına ait sorun ve konuları ele alarak bu çerçevede sürdürdükleri bir yerel iktidar mücadelesidir. Yerel siyaset, yerel düzeydeki imkânların ve kaynakların kullanılmasıyla, yereldeki halkın refahını ve mutluluğunu sağlamak üzere yerel iktidar ve otorite üzerinden yerel halkı yönetme sanatıdır (Aydın, 2010: 21-22).

Yerel siyaset dar ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde tanımlanabilir. Dar anlamda yerel siyaset, yerel düzeyde karar alma süreçlerini etkileyebilecek bütün faktörlerin incelenmesini konu edinmiş bir bilim dalı olarak tanımlanır. Geniş anlamda yerel siyaset ise, kentleşme sürecini ve yerel birimleri ilgilendiren tüm politikaları ve etkinlikleri kapsayan bir kavramdır. Özellikle kırsal ve kentsel alanlarla ilgili konular, merkez ve yerel yönetim ilişkileri ile yerel seçimler bu kapsamda yer almaktadır (Keleş, 2012: 131).

Yerel siyasette pek çok aktörden söz edilebilir. Bu aktörler yerel düzeyde örgütlenip faaliyette bulunabileceği gibi, ulusal düzeyde de örgütlenip faaliyette bulunabilirler. Siyasetin yerel aktörlerini "formel" ve "enformel" olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Yasalarda tanımlanmış olan birimler formel aktörleri oluştururken, yasal kalıplar dışında kalan ancak yereldeki grupların oluşturduğu aktörler ise enformel aktörleri oluşturmaktadır (Çarkçı, 2008: 127).

Ulusal siyasetçiler, merkezi yönetim ve hükümet, mülki idare, bürokratlar, yerel siyasetçiler ve yerel yönetimler, siyasi partiler ve yerel birimleri, yerel elitler, yerel basın, sivil toplum örgütleri, çıkar ve baskı grupları, düşünce grupları, örgütlü olmayan çeşitli toplumsal kesimler, mesleki kuruluşlar ve birlikler yerel siyaset sürecinde etkin rol oynayan aktörlerdir (Gül vd., 2014: 71-72).

Yerel siyaset çeşitli konuları içermektedir. Bu konular Batılı kapitalist ülkelerde olduğu gibi gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerde de bulunmaktadır (Keleş, 2012: 133-134). Bu konular;

- Kent yönetimlerinin mali bunalımları,
- Kentlerin yenilenmesi ve planlı gelişmesi ile ilgili siyasi sorunlar,
- Yerel güç odakları arasındaki ilişkiler,
- Yerel çevre sorunlarının çeşitli yönleri,
- Hızlı, sağlıksız ve dengesiz kentleşme,
- Kentleşen yığınların siyasi katılma isteklerinin artması,
- Marjinal kesim denilen yeni kentli yığınların meydana getirdiği siyasi istikrarsızlıklar,
- Bölgeler arasındaki dengesizlikler,
- Çevre değerlerinin yozlaştırılması ve çevre koşullarının insan sağlığı açısından tehlikeli olabilecek düzeyde bozulması,
- Kırsal ve kentsel alanlarla coğrafi bölgelerin kendi aralarındaki dengesizlikleri,
- Kentlerdeki toprak sahipliği konusunun sebep olduğu siyasi ve ekonomik sorunlar,
- Kentsel dönüşüm uygulamaları sonucunda ortaya çıkan rant paylaşım sorunlarıdır.

Yerel siyasetin özünü oluşturan bu konular hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde siyasi tartışmalarda önemli bir yer kaplamaktadır. Özellikle seçim dönemlerinde bu konular yereldeki halk ile ilişki kurulabilmesi açısından hep gündeme getirilmektedir. Yerel siyasetin içerisinde yer alan bu konulardan yerel halk için olumsuzluk teşkil eden konular belirlenerek siyasi amaçla kullanılmaya çalışılmaktadır. Başka bir deyişle yerel siyasetçiler, yerel halkın rahatsız olduğu bu konularda çözüm önerileri sunarak yerel halktan ya iktidarlarını devam ettirebilmek ya da yereldeki iktidarı ele alabilmek için destek isterler.

3.2. Yerel Seçilmişler

Siyaset, ulusal ve yerel düzeyde karar verme ve uygulama mekanizmalarına etki etme süreci olarak tanımlanırken bunu aracısız yapan ve karar alıp uygulamaya koyan kişilere de "siyasetçi" denilmektedir. İşte bunu yerel düzeyde uygulayan siyasetçilere de "yerel seçilmişler" denilmektedir. Bu yerel düzeydeki seçilmiş kişiler pek çok farklı birimde görev alabilirler. Bunlar arasında belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği ve muhtarlık sayılabilir (Gül vd., 2014: 75).

Yerel seçilmişler, yerel siyaset yaparak yerel düzeydeki hizmetlerin o bölgedeki halka sunulmasını sağlayan kişilerdir. Yerel seçilmişler, yerel hizmetlerin yerine getirilmesi konusunda temel karar ve politikaları belirleyen ve bunların yerel düzeyde uygulanmasını sağlayan kişilerdir (Aydın, 2010: 56).

Yerel siyaset, doğrudan bir etkileşim içerdiği için halkla ilişki kanalları çok önemlidir. Yerel seçilmişlerin üstlenmiş oldukları görevler ve sorumluluklar bağlı oldukları siyasi parti faaliyetlerinden daha önemlidir. Bundan dolayı yerel seçilmişler, yerel halkın istekleri, beklentileri ve şikâyetlerini karar alma sürecine dâhil etme görevini üstlenirler. Sonrasında alınan karar ve uygulamalarla toplumu bilgilendirirler. Bu görev genellikle yerel seçilmişlerce yerine getirilir. Çünkü yerel halk birtakım beklentiler içerisinde ve bu beklentilerin de kendilerinin seçtiği bu kişilerce yerine getirilmesini isterler. Yerel seçilmişler bu beklentilere cevap veren, belirli birtakım görevler üstlenen ve yereli iyi tanıyan kişilerden oluşur (Gül vd., 2014: 75).

4. BÜROKRASI-SİYASET İLİŞKİSİ

Bürokrasi-siyaset arasındaki ilişkinin yakın bir ilişki olduğu açıktır. Çünkü kamu örgütleri ya da kamu bürokrasisi siyasi sistem içerisinde görevlerini yürütürler. Dolayısıyla bürokrasiyi ve siyaseti kesin çizgilerle birbirlerinden ayırmak mümkün değildir. Bunlar arasındaki ilişkinin iyi düzeyde olması her birinin meşruiyetini

güçlendirirken, bu ilişkinin kötü ya da sorunlu olması genel anlamda siyasi iktidarın, özel anlamda rejimin meşruluğunu zayıflatır (Uçman, 2014: 63).

Siyaset ile bürokrasi arasındaki ilişkiyi anlamak için genel olarak üç tip yaklaşım ortaya atılmıştır. Bunlardan birincisi, siyasi sistemin uygulanması istenen politikayı belirlediği ve buna karşılık bürokrasinin uygulanması istenilen bu politikaları uygulamasıdır. Bu yaklaşıma göre otoriter, demokratik ya da hangi sistem olursa olsun, bürokrasi ve bürokratlar üzerinde siyasilerin mutlaka denetimi vardır. Yoksa siyasi sistemin varlığı tehdit altındadır. Bu yaklaşımda bürokratların siyasilere itaati olduğu açıktır. Bürokrasi ve bürokratlar siyasetin denetimi altındadır (Wilson, 1961: 53-73; Eryılmaz, 2008: 94).

İkincisi, bürokrasiye ve bürokratlara farklı görevler yüklenmektedir. Bu yaklaşıma göre bürokratların idari rolü olduğu gibi siyasi rolleri de vardır. Bürokrasi siyaset oluşturma sürecinin önemli ve daimi bir aktörü kabul edilir. Çünkü devletin yerine getirmesi gereken görevler çoğalıp, karmaşıklaştıkça bunların çözümünde uzmanlık gerektirir. Süreklilik gösteren bürokrasi, siyasi otoriteye göre daha avantajlıdır. Bürokrasi kuralları geliştirir, yürütme, yasama ve yargı organları bu kuralları denetler (İzci ve Bozdoğan, 2016: 36).

Üçüncüsü, depolitize devlet fikri kapsamında yönetilenleri keyfilikten koruyacak, objektif ve tarafsız davranacak akılcı ve etkin bir yönetim oluşturmak için son dönemlerde idarenin üst kurullar oluşturmak yoluyla, siyasi etkilerden ve denetimlerden uzak tutulması düşüncesidir. Bu amaç doğrultusunda üst düzey bürokratların, idari sistem içerisinde siyasetçiler karşısında özerk yetkilere sahip olması hedeflenmiştir. Bu yaklaşım, idarenin tarafsızlığını, etkinliğini ve siyasi sistem ile arasında bir denge kurulmasını amaçlamıştır (Aykaç vd., 2012: 229-230).

Genel olarak kabul edilmiş yukarıdaki yaklaşımlar, belirli birtakım sorunlara sahip olmakla birlikte, içlerinden en fazla kabul göreni siyasetçiye politika belirleme, bürokrata ise belirlenen bu politikaları uygulama görevinin verildiği ilk yaklaşımdır. Başka bir deyişle siyaset ve bürokrasi ilişkisinde siyasi iktidarların görevi kamu politikalarını belirlemek ve yapılacak olan faaliyetlere karar vermek iken; bürokrasinin görevi belirlenen bu politikaları ve kararları uygulamaktır.

Öte yandan bir ülkede seçimle göreve gelen ve zamanla değişiklik gösteren siyasi iktidara karşılık, sürekliliğini muhafaza eden bürokrasinin hem siyasi iktidarlar karşısında hem de hizmet sunduğu vatandaşlar karşısında tarafsız olması gerekir (Demir, 2011: 65). Ancak teorik olarak bu şekilde belirtilen bürokrasi-siyaset ilişkisinde tarafların söz konusu işleyişten daha farklı davrandığı görülür. Bu farklılığın sebebi, bürokrasi ve siyasetin sahip oldukları farklı güç kaynaklarını gösterebilir. Bunlara örnek olarak bürokrasi açısından "bilgi ve uzmanlık", siyaset açısından "siyasi kurumların meşruiyeti" verilebilir. Ancak siyasetin sahip olduğu güç kaynakları, bürokrasinin sahip olduğu güç kaynakları karşısında "süreksiz" olması nedeniyle daha soyuttur. Diğer yandan bürokrasi her gün işleyen bir süreç olarak kendisini daha güçlü gösterir. Özellikle kamu politikalarının oluşumu sürecinde bu daha da öne çıkar (Göküş, 2000: 35-36).

Siyasiler kendi faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için uzman kadroya ihtiyaç duyarlar. Bu uzman kadroyu oluştururken kendilerine yakın hissettikleri kişileri seçer ve böylece bürokrasi siyasileşir. Siyasileşme ise, kamuya yapılan atamalarda siyasi amaçların birinci derecede rol oynaması ve kamu görevinde bulunan kişilerin siyasi faaliyette bulunmasıdır. Özellikle üst yönetim mevkilerine yapılan atamalarda siyasileşme daha yaygın görülür (Durgun, 2003: 203).

5. TÜRKİYE'DE BÜROKRASI-SİYASET İLİŞKİSİ

Türkiye Cumhuriyeti 600 yıllık bir Osmanlı İmparatorluğu geleneğinin ürünü olarak kabul edilir. Çünkü yeni kurulan Cumhuriyet, uzun yıllar boyunca bu geleneğin izlerini yapısında taşımıştır. Rejim değişikliği olmasına rağmen, Osmanlı bürokrasisi olduğu gibi devralınmıştır (Şavklı ve Aydın, 2013: 83). Dolayısıyla Türkiye'deki bürokrasi ve siyaset ilişkisini daha iyi anlayabilmek için Osmanlı dönemi bürokrasisinden günümüze kadar olan sürecin bilinmesi gerekmektedir.

5.1. Osmanlı Dönemi

Osmanlı Devleti'nin ilk kurumsallaşma adımı olan klasik dönemde (14-17. yy. başı) bürokrasi, kul sistemi diye nitelendirilen siyasi sisteme tam bağlı, toplumdaki bağımsız ve en üst mevkiye kadar çıkabilen bir idareci sınıfı modelindeydi. Osmanlı'nın yönetim kurumları büyük ölçüde hükümdar ve ailesini, saray erkânını, idareci kadroları, orduyu ve kapıkulu kurumunu içermektedir. Ancak Osmanlı'nın bu döneminde yönetici yapılarının bu sayılanlar içinde merkezde padişah ve saray bürokrasisi çerçevesinde şekillenmiş olduğu görülmektedir. Osmanlı'nın bu

döneminde siyasi iktidarı etkileme gücüne sahip olanlar ise "Türkmen Aristokrasisi", "Ahi Örgütü" ve "Osmanlı Hanedanı" olmuştur. Daha sonraları devşirmeden yetişmiş devlet adamları bu konuda etkin olmaya başlamışlardır (Tortop vd., 2010: 440).

Osmanlı bürokrasisini meydana getiren yönetici sınıf kendi içerisinde üçe ayrılmıştır. Bunlar, "seyfiye", "ilmiye" ve devletin bürokratik işlemlerini yerine getiren "kalemiye" sınıflarıdır (Akyıldız, 2006: 35). Osmanlı bürokrasisinin en üstünde, üst düzey yönetim görevlerinin yanında siyasal olanları da gerçekleştiren ve bu niteliğiyle Osmanlı için "tarihi bürokratik imparatorluk" adlandırılmasının yapılmasına neden olan "Divan-ı Humayun" yer almaktadır. Osmanlı'nın bütün idari ve bürokratik ilişkileri yönetici sınıf içinde gerçekleşmektedir. Osmanlı'nın klasik diye nitelendirilen bu döneminde bürokrasinin gelişip kurumlaşması Osmanlı'nın kuruluş ve imparatorluğa dönüşüm süreciyle birlikte olmuştur. Bu durum büyük bir genişliğe ulaşan devletin yönetimini ancak çok iyi şekilde kurulmuş olan bürokratik sistemle yönetilebileceğinin sonucudur. Osmanlı'nın klasik döneminde bürokrasinin bu şekli almasında devletin önceliğini temel gören egemenlik anlayışının var oluşu, sıkı ve merkezi bir denetim sisteminin olması ve bürokratik idarecilerin belirli bir sistem içerisinde ve özenli bir biçimde yetiştirilmesi etkili olmuştur (Güler, 2014: 316-318).

Osmanlı'nın bürokratik yapısı ve işleyişi ile ilgili unsurlar temel olarak 1839'da ilan edilen "Gülhane Hatt-ı Humayun" ile belirlenmiştir. Tanzimat dönemi, bütün Osmanlı örgütlerinin yeni baştan yapılandırılması çalışmalarıyla geçmiştir. Bugünkü gibi bakanlıkların kuruluşu, rüşvet ve yolsuzlukla mücadele, memurlara parasal anlamda maaş verilmesi ve şeyhülislamın bakanlar kuruluna katılıp siyasal bir sorumluluğa bürünmesi bu dönemde gerçekleşmiştir (Eryılmaz, 2008: 133).

Tanzimat'la varlığını güvence altına alan bürokrasi, artık padişahla toplanmış olan devlet gücünü paylaşarak, toplumun idaresinde söz sahibi olabilecek duruma gelmeye başlamıştır. Osmanlı bürokratları, bu gücü devletin dönüştürülmesinde etkili bir şekilde kullanmıştır. Toplumda liderlik eden birçok kişi Osmanlı bürokrasisi içinden çıkmıştır (Uçman, 2014: 131).

Osmanlı bürokrasisinde Tanzimat ile başlayan dönüşüm, II. Abdülhamid döneminde önemli bir kırılmaya uğramıştır. II. Abdülhamid'in sahip olduğu kişisel özellikleri ve idare anlayışı neticesinde daha önce büyük ölçüde Babiâli'ye geçen idari ve siyasi otorite tekrardan ele alınmıştır. II. Abdülhamid, kendisine bağlı olan bir sivil bürokrasi oluşturmuştur.

5.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet, birçok alanda olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin halka uzak ve merkeziyetçi olan bürokratik mirasını da devralmıştır. Günümüz Türkiye'sinin idari yapısında bazı değişiklikler olmuş olsa da 600 yıllık bir devlet idari anlayışının izlerine halen rastlanması mümkündür. Ancak Cumhuriyetin ilk yıllarında bu etki daha fazlaydı. Özellikle Cumhuriyetin ilanından itibaren Demokrat Parti'nin (DP) iktidara gelişine kadar süren bu dönemde bürokrasi adeta altın yıllarını yaşamıştır.

5.2.1. Tek Parti Dönemi

Bu dönemde bürokrasi, toplumu bir arada tutabilmek için devletin zorunlu bir öge olduğunu kabul etmiştir. Bundan dolayı Cumhuriyet dönemi bürokrasisi iki temel görevi yerine getirmek üzere kurulmuştur. İlki, Osmanlı'nın son zamanlarında başlamış olan fakat savaşa bir kesintiye uğrayan yenilikleri, yeni kurulan devletle beraber yeniden başlatıp, geliştirip, yerleştirmek; ikincisi ise iktisadi gelişmede kamu bürokrasisinin liderliğini sağlamaktır. Zaten bu yenilikleri halka benimsetmek için temel görev kamu bürokrasisine verilmiştir. Bu anlamda Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan faydalanılmıştır. Bu dönemde parti, asker ve sivil bürokratların hâkimiyeti altındaydı (Durgun, 2002: 88-89).

Cumhuriyet bürokrasisi, kuruluş aşamasında öncelikli olarak askeri bürokrasi çoğunluklu olmuş ve bu çoğunluk neticesinde siyasi gücün artırılması amaçlanmıştır. Ancak Atatürk ve İnönü'den oluşan asker kökenli lider kadrolar dahi, askeri bürokrasinin etkisinin azaltılabilmesi için çaba sarf etmiştir. Askeri ve sivil bürokratlardan oluşan Cumhuriyet bürokrasisi, her alanda modernleşme anlayışını kabul ederek, ülkeyi çağdaş medeniyetler düzeyine çıkarmayı amaçlamıştır (Uçman, 2014: 137). Bu dönemde siyasal bağımsızlık kadar ekonomik bağımsızlığın önemi anlaşılmış ve özel sektörden de yararlanılma yoluna gidilmiştir. Çünkü bu modern bürokrasi anlayışına göre, ekonomik bağımsızlık olmazsa siyasal bağımsızlık istikrarlı olmaz. Cumhuriyet'in kuruluşunun üzerinden belirli bir zaman geçtikten sonra ise bu modern bürokratların temel anlayışı devletçilik politikaları olmuştur. Devletçilik politikaları ile bürokrasi, sosyal ve iktisadi hayata doğrudan müdahale edebilir hale gelmiştir. Ayrıca Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde ülkenin yerine getirmek durumunda olduğu temel hizmetlerin devlet ve dolayısıyla kamu yönetimince gerçekleştirilmesi bürokrasinin güçlenmesine yol açmıştır.

Bu olaylar sonucunda tek parti yönetiminin bürokratları, devlet otoritesinden faydalanarak ülkedeki sosyal, siyasal ve ekonomik yapıdaki kurumları tekrardan düzenlemişlerdir (Eryılmaz, 2008: 142).

1930'dan 1950'ye kadar olan bu süre içinde 19 Kamu İktisadi Teşebbüsü kurulmuştur. Bunların kurulması ile birlikte, klasik bürokrasinin yanında iktisadi bürokrasi de oluşmuştur ve bu şekilde bürokratlar iktisadi alanda deneyime sahip olmuşlardır. Bürokrasinin iktisadi olarak güç kazanması, bürokratların şimdiye kadar hiç görülmemiş bir güç elde etmesini sağlamıştır. Çünkü bürokratlar artık klasik kamu görevlerinin yanında kültürel ve iktisadi faaliyetlerde de yer almışlar ve güçlenerek yönetimde söz sahibi olan en önemli öğelerden biri olmuşlardır (Uçman, 2014: 140).

Cumhuriyet dönemi bürokrasisi, yeni kurulan bu devletin reformlarını gerçekleştiren en etkili kurum olmuştur. Cumhuriyet döneminde bürokrasi, modernleşme arayışlarının ve çalışmalarının itici gücü haline gelmiştir. Modernleşme arayışları neticesinde bürokrasi, siyaset alanında büyük ölçüde söz sahibi olmuştur. Devlet idaresine ilişkin iktidar mücadelesinde yer alarak kendisini göstermiştir. Hatta Cumhuriyet bürokrasisi, siyaseti kontrol edebilecek bir seviyeye gelmiştir. Böylece bürokrasi, siyasetin emri altında olan yürütmenin bir parçası olmaktan kurtulmuş ve kamu politikalarının belirlenmesinde baş aktörlerden birisi olmuştur (Yılmaz vd., 2013: 276-277).

5.2.2. Demokrat Parti Dönemi

1946'da DP'nin kurulmasıyla çok partili siyasal hayata adım atılmıştır. DP'nin kurulması ile birlikte artık "kenar'ın" da siyasete girmesine izin verilmiştir. Siyasette çok partili dönem başlayınca, modernleştirici bürokratik kesimin gücü azalmaya başlamıştır (Eryılmaz, 2017: 286).

1950'de Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) seçimi kaybettiğinde sivil bürokratik kesim, demokrasi ile birlikte devrimcilerin de muhafaza edilmesi görevinin kendisine ait olduğuna inanmıştır. Dolayısıyla yeni siyasi aktörler açısından temel problem bu sivil bürokrasinin tarafsız olmasını sağlayabilmek olmuştur. Zaten DP'de 1950 seçimleri öncesi yaptığı çalışmalarda bürokrasinin karşısında durmamaya önem vermiş, hatta bürokrasiye yaptığı işlerden dolayı soruşturmaya muhatap tutulmayacağı konusunda garanti vermiştir. Bu güvenceye rağmen bile, bürokratik kesim, siyasi gücü 1950'den sonra ele geçiren bu kenar temsilcilerine sempati ile yaklaşmamıştır (Eryılmaz, 2008: 143). Bu elit bürokratik kesim, DP'yi cumhuriyetçi değerlere ve kurumlara karşı bir tehdit olarak görmüştür. Bürokraside hâkim olan bu anlayış ile yeni siyasi gücün yani DP'nin görüşleri çatışmıştır. Çünkü DP aktörlerinin görüşleri ile bu elit bürokratik kesimin görüşleri birbirinden farklıydı. DP'ye karşı ilk hoşnutsuzluk aydınlar arasında belirmiştir. Çoğunluğu Cumhuriyet döneminde yetişmiş olan bu aydınlar, DP'nin politikalarına sert tepkiler göstermişlerdir (Tortop vd., 2010: 454).

DP döneminde, tek parti döneminde ortaya çıkan iktidar ile bütünleşmiş ve iktidarı doğrudan doğruya kullanabilen bürokrasinin yerine iktidara bağlı, muhalefet ile ilişki içerisinde olmayan bir bürokrasi isteği ön planda olmuştur (Bozkurt, 1998: 3575). Bu dönemin bürokratları, Türkiye'de demokratik yaşamın yerleştirilmesinden daha çok, inkılâpların korunması amacındaydı. Bu anlayış bürokratik idare geleneğinin ağır baskılara maruz kalmasına yol açıyordu. Ancak yaşanan bunca çatışmaya rağmen bürokrasinin siyasi etkinliğinin ortadan kaldırılması mümkün olmamıştır. Yine de birtakım çabalar ile bu etkinlik biraz kırılmıştır. Ancak bu tutum ve davranış bürokrasiyi etkili ve verimli tutabilme çabalarını ikinci plana atmıştır. DP bu dönemde yerel isteklere daha duyarlı davranmış ve bürokratik elitin isteklerine ve görüşlerine sırtını dönmüştür. Başka bir deyişle bu bürokratik elit kesim iktidarın ortağı olarak görülmek istenmemiştir. Bürokrasi ile güç yarışı içerisine girilmiş ve sistem içerisindeki hâkimiyetine son verilmek istenmiştir. Bunun için DP tarafından "re'sen emekliye ayırma", "bakanlık emrine alma" ve "hükümet işlerine karşı Danıştay yolunu kapama" gibi yasal önlemler alınmıştır. Bu yollarla bürokrasinin gücü bir ölçüde kırılmış oldu ve yine bu dönemde TBMM'de bürokrat kökenli vekil sayısı azaltılmıştır (Durgun, 2002: 91-92).

DP dönemi bürokrasi açısından büyük bir gerilemenin ve güç kaybının olduğu dönemdir. Bu dönemde siyasiler ön plana çıkmış ve bürokrasi ikinci planda kalmıştır. Bürokratların yeni iktidar ve politikalarına uyum süreci ve kendilerini de bu duruma göre şekillendirmeleri zor olmuştur. DP döneminde bürokrasi, iktidarın piyasa ekonomisine dayanan politikasına ve Atatürk devrimleri konusundaki rahat tutumlarına karşı tepki göstermiştir. Başka bir deyişle bu dönemde genel anlamda DP ve bürokrasi bir güç sağlama mücadelesi içerisine girmiştir. Bürokrasinin siyasal iktidara bağlı ve emri altında olması hedeflenmiştir (Çevikbaş, 2014: 86).

DP döneminde siyasal iktidarın el değiştirmesi ve farklı siyasal ve ekonomik politikaların gerçekleştirilmesi, bürokrasiyi etkilemiştir. 1950 öncesi halk, bürokrasi ile CHP arasında bir farklılık görmemekteydi. Dolayısıyla DP, bürokrasiyi önceki iktidarın ortağı olarak kabul ettiğinden onun gücünü kırabilmek için çaba göstermiştir. Bürokrasi, siyasi iktidarın emrinde bir hizmet görme aracı olarak kabul edilmiştir. DP iktidarı döneminde, her ne

kadar bürokratik yönetim geleneği değişime uğratılmış ve zayıflatılmış olsa da bürokrasi, hiçbir zaman salt hizmet aracı düzeyine indirgenememiştir (Eryılmaz, 2008: 147).

5.2.3. 1960 - 1980 Arası Dönem

Çok partili siyasi hayata geçiş ile başlayan bürokrasi ve siyasi iktidar mücadelesi, bürokrasinin güç kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Böyle olunca bürokrasi DP iktidarına muhalif olmuştur. Bu durumdan dolayı 27 Mayıs 1960 askeri darbesi, bürokrasinin eski güçlü günlerine geri dönebilmek için dâhil olduğu ve destek verdiği bir hareket olmuştur. Bu amaçla anayasa hazırlanarak bürokrasiye parti merkezli siyaset karşısında bir güç kazandırılması hedeflenmiş ve bunda da başarılı olunmuştur (Dursun ve Al, 1998: 162).

1961'den sonra bürokrasi tekrardan güç kazanmaya başlamıştır. Bu güç artışında 1961 Anayasası'nın getirmiş olduğu yeni düzenlemeler etkili olmuştur. Aynı zamanda bu dönemde Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulmasıyla birlikte teknokratlar grubu ortaya çıkmış ve bu grubun bürokrasi ve iktidar üzerinde bilgi ve uzmanlık liyakatini kullanmaları etkili olmuştur. Devlet Planlama Teşkilatı, gerek üst düzey bürokratik görevlere, gerekse siyasi partilerin lider kadrolarına yönetici yetiştiren bir okul görünümü kazanmıştır. Bürokrasinin teknik nitelik kazanması ile teknokratların önemi artmış ve tekno bürokratlar kamu politikalarının belirlenmesinde etkili olmuşlardır. Siyasal iktidarın gereksinimini hissettiği uzmanlık bürokrasinin sahip olduğu bir nitelikti. Dolayısıyla güç bürokrasinin elinde olmuştur (Eryılmaz, 2008: 148).

1961'de ortaya çıkan diğer bir önemli gelişme askeri bürokrasinin güç kazanmasıdır. Çünkü 1961 Anayasası askeri bürokrasinin, devlet yönetiminde Milli Güvenlik Kurulu aracılığıyla etkili bir konuma yükselmesine olanak sağlamıştır. Milli Güvenlik Kurulu, 1961 Anayasası ile siyasi hayatımıza giren, milli güvenlik konularında kararların alınması ve koordinasyonun sağlanması ile ilgili konularda görüşlerini Bakanlar Kurulu'na aktaran bir organdır. Bu dönemde askeri bürokrasi, ekonomik ve sosyal imkânlar açısından sivil bürokrasiden ayrıcalıklı bir statü elde etmiştir (Dursun ve Al, 1998: 163).

12 Mart 1971 Muhtırası ve ardından Anayasa'da yapılan değişiklikler, bürokrasi ve siyasal iktidar ilişkilerinde yeni bir dönemi başlatmıştır. Anayasa'da yapılan değişiklikler ile yürütme güçlendirmiş ve bürokrasinin özerkliği yok edilmiştir. 1973 yılında başlayan koalisyon dönemlerinde ise iktidarlar bürokrasiye kendi yöneticilerini yerleştirerek bürokrasiyi kontrol altında tutmaya çalışmışlardır. Başka bir deyişle bürokrasi büyük ölçüde siyasallaşmıştır. Bürokrasinin üst ve orta düzeydeki idarecileri hızlı ve sürekli olarak değişiklik göstermiştir. Yetenekli ve kabiliyetli bürokratların yerine, partili olan bürokratlar önem kazanmıştır. Dönemin iktidarları bürokrasiye kendilerine yakın hissettiklerini atamışlar ve onları bu yolla kontrol altında tutabileceklerine inanmışlardır (Eryılmaz, 2008: 150-151).

5.2.4. 1980 Sonrası Dönem

Yasama ve zayıflamış olan yürütme organı, kendilerinin belirlemiş oldukları kararları alamamışlar ve siyasi iktidara tam anlamıyla sahip olamamışlardır. Cumhurbaşkanı seçiminde içerisinde seçilmemişleri bulduran ikinci meclis olan senato ile parlamento, kendi tercihlerinden ziyade bürokrasinin tesiriyle seçimlerini yapmışlardır. 1961 Anayasası iktidarın kullanımına "bürokratik ortaklar" getirdiği için hep eleştiri konusu olmuştur. Daha sonra 1982 Anayasası ile birlikte güçsüzlüğe yol açan senato kaldırılmış, yürütme anayasada görev olmaktan çıkarılarak bir güç olarak tanımlanmıştır (Arslan, 2004: 112).

1982 Anayasası ile birlikte yürütme organı yasama organı karşısında güçlendirilmiş ve yine aynı şekilde siyasi iktidar bürokrasi karşısında güçlendirilmiştir. 1983 seçimleriyle iktidara tek başına Anavatan Partisi (ANAP) gelmiştir. Bu dönemde siyasi iktidarın bürokrasi üzerindeki gücü ve denetimi artmıştır. ANAP güçlü bir iktidar kurduğu için bürokrasiyi kendi idaresi doğrultusunda hizmet vermeye sevk etmiştir. Bürokrasinin gücünü kırarak düzenlemeler ve uygulamalar yapılmıştır. Bürokratik işlemler azaltılmış, özelleştirme faaliyetleri başlatılmış ve önemli kabul edilen bürokratik kurumların başlarına partinin ilkelerini benimsemiş bürokratlar getirilmiştir (Kalağan, 2010: 100).

1980'li yılların başı, bütün dünyada özelleştirme politikalarının uygulandığı bir dönem olarak görülmektedir. Hatta ülkemizde ilk defa bir siyasi parti ANAP, "özelleştirme" politikası ile birlikte, "bürokrasi ile mücadele" konusunu programının temel hedefleri arasına almıştır. ANAP bu programını 1983 yılında iktidara geldiğinde gerçekleştirme imkânı bulmuştur. ANAP hükümeti, bürokrasi ifadesini çoğunlukla "kırtasiyecilik" olarak yorumlamış ve faaliyetlerini bu şekilde gerçekleştirmiştir. Bu sebeple bürokrasi ile mücadele edilmiştir. Nüfus, pasaport, ehliyet gibi belgelerin alımında uygulanan belge ve işlemlerin azaltılması ve basitleştirilmesi yoluna gidilerek bürokratik engellerin azaltılması amaçlanmıştır. Bürokrasi konusu, bir idare işlevi olarak kabul edilmediği için kurumsal-yapısal yeniliklere başvurulmamıştır. Bürokrasi daha çok bina, araç-gereç ve teknik donanım bakımından güçlendirilmiştir. Ancak bürokrasinin bu araçsal yönüne yapılan destekler artış

göstermesine rağmen, bürokrasi zihniyeti değişmemiştir. Başka bir deyişle kamu bürokrasisinin temel sorunları haline gelen, merkezîyetçilik, hantallık, gizlilik, kuralcılık, siyasallaşma, kayırmacılık ve rüşvet gibi olumsuzluklar varlığını sürdürmüştür (Eryılmaz, 2017: 289-291).

ANAP iktidarı döneminde bürokrasinin gücünü kırarak düzenlemeler ve faaliyetler yapılmış, bürokratik işler azaltılmış, özelleştirme hareketi başlatılmıştır. Önemli kabul edilen bürokratik kurumların başına partinin değerlerini benimsemiş yöneticiler atanmıştır. Yine bu dönemde ANAP Genel Başkanı Turgut Özal, Amerikan başkanlık sisteminden bilinen bazı uygulamaları gerçekleştirmiştir. Başkanlık sisteminde başkanın bakanlar üzerindeki meşru denetimi gibi, Özal'da bakanları üzerinde benzer bir otorite kurmuştur. Bakanların kendisine karşı çıkmasına olanak vermemiş ve bu yola başvuranları ise görevinden uzaklaştırmıştır. Yine ABD'deki başkanın adamlarına benzer şekilde bilgisine ve uyumlu çalışacağına inandığı bürokratları önemli kamu kurumlarının başına getirmiştir. Özal'ın başbakanlığı zamanında bürokrasi ile olan ilişkiler uyum içerisinde ve verimli bir şekilde ilerlemiştir. Bu ilişkinin en büyük etkenlerinden biri Özal'ın karizmatik kişiliğe sahip oluşudur. Özellikle Özal sonrası dönemde karizmatik olmayan liderlerin ve koalisyon hükümetlerinin iktidara gelmesiyle bürokrasi ve siyaset ilişkisi aradaki o uyumu ve verimliliği kaybetmiştir (Tataroğlu, 2006: 112-113).

ANAP iktidarının sona ermesiyle birlikte ülkemizde koalisyon hükümetleri tekrardan başlamıştır. Koalisyon hükümetinin sonucu olarak iktidar zafiyetleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu koalisyon döneminde Cumhurbaşkanı güçlü yetkilerini kullanmaya başlamıştır. Başbakan ve Cumhurbaşkanı arasında bir yetki çatışması cereyan etmiş ve siyasilerin bürokrasi ile olan ilişkilerindeki gücü de azalış göstermiştir. Bürokrasinin karşısında durduğu politikalar daha güç zorluklarla karşılaşmıştır. Siyasi kararların alımında seçilmiş olmayan kuruluşlarda etkili olmaya başlamıştır. Özal sonrası 2000'li yılların başına kadar gelen sürece bakıldığında güçsüz liderler ve koalisyon hükümetlerinin bürokrasi ilişkileri hep sorunlar üzerinden olmuştur. Özellikle koalisyon hükümetleri, bu konuda hem etkili olabilecek politikalar üretememiş hem de bürokrasiyi belirlenen politikalar hedefinde mobilize edememiştir (Belet, 2008: 103).

6. VERİLERİN TOPLANMASI, METODOLOJİ VE VARSAYIMLAR

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket 23 soru ve iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde ankete katılan yerel seçilmişlerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik olan cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, meslek ve gelir durumu gibi sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ankete katılan yerel seçilmişlerin bürokrasi ve siyaset arasındaki ilişkiyi nasıl yorumladıklarını tespit etmeye yönelik sorular bulunmaktadır. Anket, Şanlıurfa Eyyübiye, Haliliye ve Karaköprü merkez ilçe belediye meclis üyelerine ve Şanlıurfa'nın Eyyübiye, Haliliye ve Karaköprü ilçelerinde bulunan merkez mahalle muhtarlarına uygulanmıştır.

Araştırmanın evreni; Eyyübiye Belediyesi'nde 37, Haliliye Belediyesi'nde 37 ve Karaköprü Belediyesi'nde 31 belediye meclis üyesi ile Şanlıurfa'nın Eyyübiye ilçesinde 36, Haliliye ilçesinde 32 ve Karaköprü ilçesinde 16 merkez mahalle muhtarı olmak üzere toplam 189 yerel seçilmiş seçilmiştir.

Araştırmanın örnekleme; genel evren içerisinde tesadüfi küme örnekleme ile seçilen 75 belediye meclis üyesi ile 75 merkez mahalle muhtarı olmak üzere 150 yerel seçilmiş seçilmiştir. Başka bir deyişle 189 yerel seçilmiş içerisinde tesadüfi küme örnekleme ile 150 tanesi seçilerek yerel seçilmişlerin %79,3'ü örnekleme olarak ele alınmıştır.

Araştırmada anket aracılığıyla elde edilen veriler ilk olarak SPSS (Statistical Packages for Social Science) sistem programında oluşturulan veri kütüğüne aktarılmıştır. Bu kütüğe aktarılan veriler araştırmada elde edilmek istenilen amaçlara uygun bir şekilde kodlanarak istatistikî analiz yapmaya elverişli hale getirilmiştir.

Verilerin analizinde siyaset-bürokrasi ilişkisinin frekans tabloları verilmiş; ayrıca, belediye meclis üyelerinin "siyasi parti" değişkeni, siyaset-bürokrasi arasındaki ilişkiye yönelik verilen cevaplar da çaprazlama (*crosstab*) yöntemiyle değerlendirilmiştir. Veriler analiz edilirken kayıp değer dikkate alınmamıştır.

Araştırmanın varsayımları: Bu araştırmada, yerel seçilmişlerin bürokrasi-siyaset arasındaki ilişkiye bakışları üç varsayıma dayandırılmaktadır: Buna göre yerel seçilmişlerin;

- Kamu yönetimi sisteminin daha iyi işleyebilmesi için bürokrasi ve siyasetin uyum içinde çalışması gerektiğini,
- Siyasi iktidarın bürokrasiye gereğinden fazla müdahalesi bürokrasiyi siyasileştirdiğini,
- Bürokratların görevlerinde hızlıca yükselebilmeleri ve gelecekte siyaset içinde yer alabilmeleri için siyasilerin isteklerine göre hareket ettiklerini düşündükleri varsayılmaktadır.

7. ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmanın bu aşamasında, araştırmaya katılan yerel seçilmişlerden anketler aracılığıyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bulgular ışığında açıklamalar ve yorumlamalar yapılmıştır.

7.1. Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri

Bu alt başlıkta ankete katılan yerel seçilmişlerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik olan cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, meslek, mensup olunan siyasi parti ve gelir durumu soruları yer almaktadır.

Cinsiyet: Araştırmaya katılan yerel seçilmişlerin cinsiyete göre dağılımı %92,7'si erkek ve %7,3'ü kadındır. Araştırmaya katılanların büyük bir kısmı erkeklerden oluşmaktadır.

Yaş: Araştırmaya katılan yerel seçilmişlerin çoğunluğu (%43,3) “45-54 yaş grubu” arasındadır. Bu yaş grubundan sonra “35-44 yaş grubu” gelmekte ve bunun oranı %24'tür. Daha sonra %22 ile “55-64 yaş grubu”, %8,7 ile “25-34 yaş grubu” ve %2 ile “65 ve üzeri yaş grubu” temsil etmektedir.

Öğrenim Düzeyi: Araştırmaya katılan yerel seçilmişlerin %32'si ilköğretim, %52'si lise, %1,3'ü ön lisans, %12'si üniversite, %2,7'si lisansüstü öğrenim almış kişilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların yarısından fazlası (%52) lise mezunu kişiler oluşturmaktadır. Yüksek öğrenim almış kişilerin oranı %14'tür.

Meslek: Araştırmaya katılan yerel seçilmişlerin %1,3'ü işçi, %22'si esnaf, %8'i profesyonel meslek (avukat, doktor, mali müşavir v.b.), %50'si memur, %6'sı emekli, %2,7'si ev hanımı, %7,3'ü çiftçi ve %2,7'si ise diğer mesleklerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların %50'sini memurlardır. Bu durumun sebebi, muhtarların memur olarak kabul edilmesidir. Çünkü muhtarlar seçildikten sonra devlet memuru statüsüne tabi olurlar (Demir, 2016: 34).

Gelir Durumu: Araştırmaya katılan yerel seçilmişlerin %2'si “0-1000” TL, %16,7'si “1001-2000” TL, %52,7'si “2001-3000” TL, %18'i “3001-4000” TL ve %10,7'si ise “4001 TL ve üzeri” gelire sahip kişilerden oluşmaktadır.

Mensup Olunan Siyasi Parti: Anket sorularını yanıtlayan belediye meclis üyelerinin 62'si (% 82.7) Adalet ve Kalkınma Partisi'ne (AK Parti), 10'u (%13,3) Halkların Demokratik Partisi'ne (HDP) ve 3'ü (%4) Saadet Partisi'ne (SP) mensuptur. Cumhuriyet Halk Partisi'ne ve Milliyetçi Hareket Partisi'ne mensup belediye meclis üyesi bulunmamaktadır. Muhtarlar memur oldukları için herhangi bir siyasi partiye mensup/üye olmaları söz konusu değildir.

7.2. Bürokrasi-Siyaset İlişkisi

Bu alt başlıkta ankete katılan yerel seçilmişlerin bürokrasi ve siyaset arasındaki ilişkiyi nasıl yorumladıklarını tespit etmeye yönelik yargı soruları bulunmaktadır. Bu sorular çevresinde aşağıdaki değerlendirmeler yapılmıştır.

7.2.1. Bürokrasi-Siyasetin Uyumlu Çalışması

“Kamu yönetimi sisteminin daha iyi işleyebilmesi için bürokrasi ve siyasetin uyum içinde çalışması gerektiğini” varsayımına bağlı olarak bu duruma ilişkin elde edilen veriler tablolar halinde aşağıda açıklanmıştır.

Belediye meclis üyelerine ve muhtarlara “bürokrasi ile siyasi iktidar uyum içinde çalışır” yargısı sorulmuştur. Bu yargıya “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” birlikte değerlendirildiğinde belediye meclis üyeleri %54,7 ve muhtarlar %80 olmak üzere genel toplamda %67,3 oranında desteklemişler (Tablo 1).

Tablo 1. Bürokrasi ile Siyasi İktidar Uyum İçinde Çalışır

Görev						Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Belediye meclis üyesi	26	1	7	32	9	75
%	34,7	1,3	9,3	42,7	12,0	100,0
Muhtar	14	0	1	49	11	75
%	18,7	,0	1,3	65,3	14,7	100,0
Genel Toplam	40	1	8	81	20	150
%	26,7	,7	5,3	54,0	13,3	100,0

Siyasi bir partiye üye olan belediye meclis üyeleri “bürokrasi ile siyasi iktidar uyum içinde çalışır” yargısını daha az benimserken, siyasi kimliği bulunmayan ve bu nedenle bürokrasi-siyaset ilişkisinin dışında kalan muhtarlar, bürokrasi ile siyaset arasındaki ilişkinin uyum içinde çalıştığını daha fazla benimsemişler.

“Bürokrasi ile siyasi iktidar uyum içinde çalışır” yargısı belediye meclis üyelerinin mensup oldukları siyasi partilere göre dağılımı “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” birlikte analiz edildiğinde AK Parti üyeleri %69,7 ve HDP üyeleri %40 oranında benimsemişler (Tablo 2). Verilerden anlaşıldığı üzere “bürokrasi ile siyasi iktidar uyum içinde çalışır” yargısı en fazla AK Parti’li belediye meclis üyeleri tarafından benimsenmiştir. AK Parti’nin iktidar partisi olması ve bürokrasi ile daha çok ilişki içinde bulunması AK Parti’li üyeleri böyle bir düşünceye sevk etmiş olabilir. HDP’li belediye meclis üyeleri de AK Parti’li üyeler gibi bürokrasi ile siyasi iktidarın uyum içinde çalıştığını –düşük oranda olsa bile- ifade etmişler. HDP’li belediye meclis üyelerinde, siyasi iktidar, bürokrasinin önemli mevkilerine kendilerine yakın isimleri atayarak bürokrasiyi uyum içinde çalışmaya mecbur bıraktığı düşüncesi hâkim olmuş olabilir.

Tablo 2. Bürokrasi ile Siyasi İktidar Uyum İçinde Çalışır

Siyasi Parti						Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
AK Parti	21	1	3	29	8	62
%	33,9	1,6	4,8	46,8	12,9	100,0
HDP	3	0	3	3	1	10
%	30,0	,0	30,0	30,0	10,0	100,0
SP	2	0	1	0	0	3
%	66,7	,0	33,3	,0	,0	100,0
Genel Toplam	26	1	7	32	9	75
%	34,7	1,3	9,3	42,7	12,0	100,0

Ayrıca yerel seçilmişlere daha özde kamu yönetimi sisteminin işleyişi sorusu yöneltilmiştir. Buna göre “kamu yönetimi sisteminin daha iyi işleyebilmesi için bürokrasi ve siyaset uyum içinde çalışmalıdır” yargısına “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” birlikte ele alındığında belediye meclis üyeleri %77,4 ve muhtarlar %98,7 olmak üzere genel toplamda %88 oranında katılmışlardır (Tablo 3).

Tablo 3. Kamu Yönetimi Sisteminin Daha İyi İşleyebilmesi İçin Bürokrasi ve Siyaset Uyum İçinde Çalışmalıdır

Görev					Toplam	
	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Belediye meclis üyesi	Sayı	15	2	26	32	75
	%	20,0	2,7	34,7	42,7	100,0
Muhtar	Sayı	0	1	35	39	75
	%	,0	1,3	46,7	52,0	100,0
Genel Toplam	Sayı	15	3	61	71	150
	%	10,0	2,0	40,7	47,3	100,0

Hem bürokrasi-siyaset ilişkisinin içinde yer alan belediye meclis üyeleri hem de memur kimliğinden dolayı bu ilişkinin içinde yer almayan muhtarlar “kamu yönetimi sisteminin daha iyi işleyebilmesi için bürokrasi ve siyaset uyum içinde çalışmalıdır” yargısını desteklemişlerdir.

Tablo 4. Kamu Yönetimi Sisteminin Daha İyi İşleyebilmesi İçin Bürokrasi ve Siyaset Uyum İçinde Çalışmalıdır

Siyasi Parti					Toplam	
	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
AK Parti	Sayı	10	0	20	32	62
	%	16,1	,0	32,3	51,6	100,0
HDP	Sayı	3	1	6	0	10
	%	30,0	10,0	60,0	,0	100,0
SP	Sayı	2	1	0	0	3
	%	66,7	33,3	,0	,0	100,0
Genel Toplam	Sayı	15	2	26	32	75
	%	20,0	2,7	34,7	42,7	100,0

“Kamu yönetimi sisteminin daha iyi işleyebilmesi için bürokrasi ve siyaset uyum içinde çalışmalıdır” yargısı belediye meclis üyelerinin mensup oldukları siyasi partilere göre dağılımı “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” birlikte analiz edildiğinde AK Parti’li üyeler %83,9 ve HDP’li üyeler %60 oranında

desteklemişlerdir (Tablo 4). AK Parti’li belediye meclis üyeleri tarafından bu yargının daha yüksek oranda desteklenmesi, bu partinin hem siyasi hem de idari anlamda ülkeyi yönetiyor olması ve iyi bir yönetim için çıkar çatışmasından çok bürokrasi ile uyum içinde çalışmanın daha iyi olacağını düşünüyor olmalarından kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 5. Bürokrasi ile Siyasi İktidarın İstekleri Genel Olarak Çelişir

Görev						Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Belediye meclis üyesi	Sayı	42	3	12	16	2	75
	%	56,0	4,0	16,0	21,3	2,7	100,0
Muhtar	Sayı	50	11	0	14	0	75
	%	66,7	14,7	,0	18,7	,0	100,0
Genel Toplam	Sayı	92	14	12	30	2	150
	%	61,3	9,3	8,0	20,0	1,3	100,0

“Bürokrasi ile siyasi iktidarın istekleri genel olarak çelişir” yargısına “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” birlikte irdelendiğinde belediye meclis üyelerinin %60’ı ve muhtarların %81,4’ü olmak üzere genel toplamda %70,6’sı katılmamışlar (Tablo 5). Başka bir deyişle bürokrasi-siyaset ilişkisi içinde birebir bulunan ve siyasi bir partiye mensup olan belediye meclis üyeleri “bürokrasi ile siyasi iktidarın istekleri genel olarak çelişir” yargısını daha az benimserken, memur ve yerel seçilmiş olan muhtarlar daha fazla benimsemişler.

Tablo 6. Bürokrasi ile Siyasi İktidarın İstekleri Genel Olarak Çelişir

Siyasi Parti						Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
AK Parti	Sayı	35	2	10	13	2	62
	%	56,5	3,2	16,1	21,0	3,2	100,0
HDP	Sayı	6	1	1	2	0	10
	%	60,0	10,0	10,0	20,0	,0	100,0
SP	Sayı	1	0	1	1	0	3
	%	33,3	,0	33,3	33,3	,0	100,0
Genel Toplam	Sayı	42	3	12	16	2	75
	%	56,0	4,0	16,0	21,3	2,7	100,0

“Bürokrasi ile siyasi iktidarın istekleri genel olarak çelişir” yargısına daha önce yorumlandığı üzere çoğu yerel seçilmişler katılmamışlar. Bu yargının belediye meclis üyelerinin mensup oldukları siyasi partilere göre dağılımı “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” birlikte analiz edildiğinde AK Parti üyeleri %59,7, HDP üyeleri %70 ve SP üyeleri %33,3 oranında “bürokrasi ile siyasi iktidarın istekleri genel olarak çelişmediğini” ifade etmişler (Tablo 6). Bu sonucun ortaya çıkmasında AK Parti’li belediye meclis üyeleri açısından iktidarda bulunması etkili olmuş olabilir. HDP’li üyeler ise, iktidar partisinin (AK Parti) kendi politikaları çerçevesinde bürokrasiyi şekillendirdiği için genellikle isteklerin çelişmeyeceğini düşünmüş olabilirler.

7.2.2. Siyasetin Bürokrasiye Müdahalesi

“Siyasi iktidarın bürokrasiye gereğinden fazla müdahalesi bürokrasiyi siyasileştirdiğini” varsayımına bağlı olarak bu duruma ilişkin elde edilen veriler tablolar halinde aşağıda irdelenmiştir.

“Siyasi iktidarın bürokrasiye gereğinden fazla müdahalesi bürokrasiyi siyasileştirir” yargısına katılım durumları “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” birlikte irdelendiğinde belediye meclis üyelerinin %56’sı ve muhtarların %45,3’ü olmak üzere genel toplamda %50,7’si katılmışlar (Tablo 7).

Görüldüğü gibi bir siyasi partiye mensup olan ve bürokrasi ile siyaset arasındaki ilişkide aktif yer alan belediye meclis üyeleri “siyasi iktidarın bürokrasiye gereğinden fazla müdahalesi bürokrasiyi siyasileştirir” yargısını daha çok desteklemişler.

Tablo 7. Siyasi İktidarın Bürokrasiye Gereğinden Fazla Müdahalesi Bürokrasiyi Siyasileştirir

Görev						Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Belediye meclis üyesi	Sayı	24	3	6	30	12	75
	%	32,0	4,0	8,0	40,0	16,0	100,0
Muhtar	Sayı	28	2	11	27	7	75
	%	37,3	2,7	14,7	36,0	9,3	100,0
Genel Toplam	Sayı	52	5	17	57	19	150
	%	34,7	3,3	11,3	38,0	12,7	100,0

“Siyasi iktidarın bürokrasiye gereğinden fazla müdahalesi bürokrasiyi siyasileştirir” yargısına belediye meclis üyelerinin mensup oldukları siyasi partilere göre dağılımı “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” birlikte yorumlandığında AK Parti üyelerinde %50, HDP üyelerinde %90 ve SP üyelerinde %66,7’dir (Tablo 8). HDP’li belediye meclis üyeleri %90 gibi yüksek bir oranda gereğinden daha fazla bürokrasiye müdahale bürokrasiyi siyasileştirdiğini ifade etmişler.

Tablo 8. Siyasi İktidarın Bürokrasiye Gereğinden Fazla Müdahalesi Bürokrasiyi Siyasileştirir

Siyasi Parti							Toplam
		Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
AK Parti	Sayı	23	3	5	24	7	62
	%	37,1	4,8	8,1	38,7	11,3	100,0
HDP	Sayı	1	0	0	4	5	10
	%	10,0	,0	,0	40,0	50,0	100,0
SP	Sayı	0	0	1	2	0	3
	%	,0	,0	33,3	66,7	,0	100,0
Genel Toplam	Sayı	24	3	6	30	12	75
	%	32,0	4,0	8,0	40,0	16,0	100,0

7.2.3. Bürokratların Siyasilere Yakın Durması

“Bürokratların görevlerinde hızlıca yükselebilmeleri ve gelecekte siyaset içinde yer alabilmeleri için siyasilerin isteklerine göre hareket ettiklerini” varsayımına bağlı olarak bu duruma ilişkin elde edilen veriler tablolar halinde aşağıda değerlendirilmiştir.

“Bürokratlar gelecekte siyaset içinde yer alabilmeleri için siyasi çevrelere yakın dururlar” yargısı “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” birlikte değerlendirildiğinde belediye meclis üyelerinde %74,6 ve muhtarlar %97,3 olmak üzere genel toplamda %86 oranında destek görülmüştür (Tablo 9).

Tablo 9. Bürokratlar Gelecekte Siyaset İçinde Yer Alabilmeleri İçin Siyasi Çevrelere Yakın Dururlar

Görev							Toplam
		Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Belediye meclis üyesi	Sayı	9	2	8	40	16	75
	%	12,0	2,7	10,7	53,3	21,3	100,0
Muhtar	Sayı	1	0	1	55	18	75
	%	1,3	,0	1,3	73,3	24,0	100,0
Genel Toplam	Sayı	10	2	9	95	34	150
	%	6,7	1,3	6,0	63,3	22,7	100,0

Hem belediye meclis üyeleri hem de muhtarlar “bürokratlar gelecekte siyaset içinde yer alabilmeleri için siyasi çevrelere yakın dururlar” yargısına yüksek oranda katılmaktadırlar. Ancak bir siyasi partiye mensup olmayan

ÇELİK, Abdullah ve MARDİNLİ, İsmail - Yerel Seçimlerin Bürokrasi - Siyaset İlişkisine Bakışı: Şanlıurfa Örneği
muhtarların neredeyse tamamına yakını bu yargıyı desteklerken, siyasetin içinde bulunan ve siyasi bir partiye mensup olan belediye meclis üyeleri daha düşük oranda desteklemişler.

Tablo 10. Bürokratlar Gelecekte Siyaset İçinde Yer Alabilmeleri İçin Siyasi Çevrelere Yakın Dururlar

Siyasi Parti						Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
AK Parti	Sayı	9	2	5	36	10	62
	%	14,5	3,2	8,1	58,1	16,1	100,0
HDP	Sayı	0	0	2	3	5	10
	%	,0	,0	20,0	30,0	50,0	100,0
SP	Sayı	0	0	1	1	1	3
	%	,0	,0	33,3	33,3	33,3	100,0
Genel Toplam	Sayı	9	2	8	40	16	75
	%	12,0	2,7	10,7	53,3	21,3	100,0

“Bürokratlar gelecekte siyaset içinde yer alabilmeleri için siyasi çevrelere yakın dururlar” yargısına katılan belediye meclis üyelerinin mensup oldukları siyasi partilere göre dağılımı “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” birlikte analiz edildiğinde AK Parti üyelerinde %74,2, HDP üyelerinde %80 ve SP üyelerinde %66,6’dır (Tablo 10). AK Parti, HDP ve SP’li belediye meclis üyelerinin büyük çoğunluğuna göre bürokratlar siyasi hayata geçiş yapabilmeleri için görevlerini yerine getirirken siyasi çevrelere yakın durup, başarılarını bu siyasi çevrelere hissettirerek siyasete girmek isterler.

8. SONUÇ

Yerel seçilmişlerin bürokrasi-siyaset arasındaki ilişkiye nasıl baktıklarına yönelik çalışmadan elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

Yerel siyasetin genel olarak kadın siyasetçilere kapalı olduğu, yerel siyaset alanında daha çok orta yaşlıların (44-55) yer aldığı görülmüştür. Ayrıca yerel seçilmişlerin öğrenim durumlarının yüksek olmadığı ve çoğunluğunun ilköğretim ve lise çıkışlı oldukları belirlenmiştir.

Yerel seçilmişler arasındaki meslek dağılımında muhtarların memur statüsüne bağlı olmalarından dolayı çoğunluk (%50) memurlardan oluşmuştur. Memurlardan sonra esnaf ve toplumsal saygınlığı yüksek olan profesyonel meslekler diye nitelendirilen mühendis, doktor gibi meslek grupları gelmektedir. Diğer meslek gruplarının az olmasından dolayı araştırmaya konu olan belediye meclislerinde tüm toplum katmanlarının yeterince temsil edilmediği saptanmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan yerel seçilmişlerin çoğunluğunun geliri 2001 TL üzerinde görülmüştür.

Araştırmanın yapıldığı Eyyübiye, Haliliye ve Karaköprü belediye meclislerinde belediye meclis üyelerinin büyük çoğunluğu AK Parti’ye mensup oldukları görülmüştür. AK Parti dışında HDP ve SP’li belediye meclis üyelerinin de bulunduğu tespit edilmiştir. Ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi ilgili ilçe belediye meclislerinde temsil edilmemektedir.

Kamu yönetimi sisteminin daha iyi işleyebilmesi için bürokrasi ve siyaset uyum içinde çalışmalıdır. Bu durumun varlığı her iki tarafın da kendi görev alanlarında üzerlerine düşen sorumlulukları ve görevleri yerine getirmelerine bağlıdır. Çünkü siyasi iktidar karar verici, bürokrasi ise alınan bu kararları uygulayıcı konumundadır. Dolayısıyla herhangi birinde yaşanacak aksaklık her iki tarafı mağdur edeceği gibi, bundan en

çok etkilenecek kesim hizmet bekleyen halk olacaktır. Saha araştırmasında hem genel hem de siyasi parti üyeliği göz önüne alındığında yerel seçilmişlerin büyük çoğunluğunun “siyasi iktidar ve bürokrasi uyum içinde çalışır” yargısına katıldığı görülmüştür.

Ülkemizde siyasiler tarafından bürokrasiye çok fazla müdahale edilmektedir. Siyasiler iktidara gelmeden önce birtakım vaatler verirler ve iktidara gelince bu vaatlerini uygulamaya koymak için bürokrasiyi kullanırlar. Siyasilerin sahip oldukları atama yetkisi bürokrasiden gelen uyarıları dikkate almayarak siyasi iktidara bağlı bir bürokrasi meydana getirmeye çalışırlar. Böylelikle bürokrasinin siyasileşmesine neden olur. Siyasi iktidarın bürokrasiye müdahalesi AK Partili belediye meclis üyelerinin %50’si ve HDP’li belediye meclis üyelerinin tamamına yakını (%90) bu durumun “bürokrasi siyasileştirdiği” kanaatindedirler.

Bürokratlar hem mevkilerini koruyabilmek hem de gelecekte siyaset içinde yer alabilmek için siyasi çevrelerle iyi ilişkiler kurma çabasına girebilmektedirler. Bürokratlar siyasi çevrelerle iyi ilişkiler kurabilmek için kendi işleyiş kuralları dışına çıkabilmekte ve siyasilerin isteklerine göre hareket edebilmektedirler. Bu durumun yerel seçilmişlerce de aynı şekilde yorumlandığı tespit edilmiştir. Çünkü “bürokratlar gelecekte siyaset içinde yer alabilmeleri için siyasi çevrelere yakın dururlar” yargısı yerel seçilmişler tarafından büyük çoğunlukla desteklenmiştir. Böyle bir sonucun ortaya çıkması bürokratların kendi statülerini, mevkilerini koruyabilmek ve gelecekte siyaset içinde yer alabilmek gibi bireysel amaçlarla siyasilere yakın durabilmektedirler.

Sonuç olarak bürokrasi-siyaset ilişkisi konusunda yapılan saha araştırmasında, araştırmaya katılan yerel seçilmişlerin bürokrasi ve siyaset ilişkisinde başarılı bir kamu yönetimi için uyum içinde çalışmanın gerekli olduğu, bürokrasi ile siyasi iktidarın isteklerinin genel olarak çelişmediği, siyasi iktidarın bürokrasiye gereğinden fazla müdahalesinin bürokrasiyi siyasileştireceği ve bürokratların gelecekte siyaset içinde yer alabilmek ve parlak bir kariyer için siyasilere yakın durdukları yargısında buldukları tespitinde bulunulmuştur.

KAYNAKÇA

- AKYILDIZ, Ali (2006), *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ALKAN, Haluk ve İ. Ethem TAŞ (2017), *Yerel Siyasetin Dönüşümü: Afşin Örneği*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- ARSLAN, Rıza (2004), *Türkiye’de Siyasi Model*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- AYDIN, Ahmet Hamdi (2010), *Yerel Siyaset Yazıları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- AYKAÇ, Burhan vd. (2012), *Türkiye’de Kamu Yönetimi*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- BELET, Muhammed Sami (2008), “*Türk Kamu Yönetiminde Siyaset ve Bürokrasi İlişkisi: Üst Kurullar Bürokrasisi*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- BOZKURT, Veysel (1998), “*Cumhuriyet Döneminde Bürokrasi-Siyasal Elit Halk İlişkileri: 1923-1960*”, Yeni Türkiye Dergisi, S. 23, ss. 3571-3577.
- ÇARKÇI, Akif (2008), *Yerel Siyaset Üzerine Söyleşiler*, Şehir Yayınları, Ankara.
- ÇETİN, Halis (2003), *İnsan ve Siyaset*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- ÇEVİKBAŞ, Rafet (2014), “*Bürokrasi Kuramı ve Yönetimsel İşlevi*”, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, C. 3, S. 2, ss.75-102.
- DEMİR, Fatih (2011), “*Bürokrasi-Demokrasi İlişkisi ve Bürokratların Seçilmişlerce Kontrolü Sorunu*”, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, C.18, S.2, ss.63-84.
- DEMİR, Vakkas (2016), “*Köy ve Mahalle Muhtarlarının 5510 Sayılı Kanuna Göre Sosyal Güvenlik Durumları*”, Mahalli İdareler Aylık Mesleki ve Mevzuat Dergisi, S.4, ss.32-44.
- DURGUN, Şenol (2003), *Türk Kamu Yönetiminde Bürokratik Siyaset*, Yargı Yayınevi, Ankara.
- DURGUN, Şenol (2002), “*Türk Kamu Yönetiminde Bürokratik Siyaset*”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S.Özel Sayı, ss.83-102.
- DURŞUN, Davut ve Hamza AL (1998), *Türkiye’de Yönetim Geleneği*, İlke Yayıncılık, İstanbul.
- ERYILMAZ, Bilal (2008), *Bürokrasi ve Siyaset*, Alfa Basım Yayım, İstanbul.
- ERYILMAZ, Bilal (2017), *Kamu Yönetimi*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- GÖKÇE, Gülise vd. (2002), “*Türkiye’de Siyasetin Bürokrasi Üzerindeki Etkisi: Siyasallaşma*”, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, S.4, ss.45-58.
- GÖKÜŞ, Mehmet (2000), “*Kamu Politikalarının Belirlenmesinde Bürokrasinin Rolü*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.6, ss.31-45.
- GÜL, Hüseyin vd. (2014), *Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- GÜLER, Tahsin (2014), “*Osmanlı’da Siyaset ve Bürokrasi İlişkilerinin Tarihi Seyri*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S.19(4), ss.311-336.
- İZCİ, Ferit ve Selim BOZDOĞAN (2016), “*Türk Kamu Yönetiminde Bir Problem Alanı Olarak Bürokrasi-Siyaset İlişkisi*”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, S.34, ss.33-46.
- KALAĞAN, Gökhan (2010), *Türkiye’de 1980 Sonrası Bürokratik Dönüşüm*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- KELEŞ, Ruşen (2012), *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- OKTAY, Cemil (2014), *Siyaset Bilimi İncelemeleri*, Alfa Basım Yayım, İstanbul.
- ŞAVKILI, Cengiz, Tülay AYDIN (2013), “*Atatürk Döneminde Bürokrasinin Yeniden Yapılandırılması*”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, S.87, ss.67-90.

- TATAROĞLU, Muhittin (2006), “Parlamentar ve Başkanlık Sistemlerinde Siyasi İktidar ve Bürokrasi İlişkileri ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme,” *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, S.13(1), ss.97-119.
- TORTOP, Nuri, v.d. (2010), *Yönetim Bilimi*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- UÇMAN, Hamit (2014), *Türkiye’de Bürokrasi ve Siyaset Siyasi Müsteşarlıktan Bakan Yardımcılığına*, Alter Yayıncılık, Ankara.
- WEBER, Max (1987), *Sosyoloji Yazıları*, Çev. Taha Parla, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- WILSON Woodrow (1961), *İdarenin İncelenmesi*, (Çev. Nermin Abadan), Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, İstanbul.
- YILMAZ, Nihat vd. (2013), “*Tek Parti İktidarı Döneminde (1923-1946) Bürokrasi ve Siyaset İlişkisinin Weberyana Değerlendirmesi*”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, S.27(3), ss.263-284.